Major Árvácska

NE SÍRJATOK, REPÜLJETEK!

Kocsán Éva emlékére

Major Árvácska

NE SÍRJATOK, REPÜLJETEK!

Válogatott írások

KAS KIADÓ

A könyv kiadását Sipos Imréné született Major Margit
hagyatéka tette lehetővé

A kötet megjelenését támogatta
Roóz Péter emlékére
Roózné Gergely Terézia, Roóz Barbara és Roóz Csaba

Továbbá
Szőke Katalin, Lea és Harri Hänninen, Liisa és Reino Kuopusjärvi
Terék Árpád és Terék Árpádné – Terék Bútorszalon, Nagykáta

A kötet illusztrációi Wagner Margit képei

Szerkesztő: Nádasi Tibor
Olvasószerkesztő, korrektor: Falk Nóra és Karaszi Katalin

ISBN 978-615-6915-80-1

© Major Árvácska, 2026
© KAS Kiadó, 2026

Tartalom

Előszó – „…álmodom…” 8
Mostanában nyomdáról álmodom… 8
Tisztelgés 11

„Kicsi országom…” – Krisztus könnye 15
Csepel – kikötő (Élet és Irodalom, 1984) 16
Krisztus könnye (Magyar Nemzet, 1987) 25
Az ablakon túl (Litera, Netnapló, 2020) 31
Ha éppen arra jársz… (Első közlés, 2026) 34

Sport – „Az a sirály lát a legmesszebbre, aki a legmagasabbra repül” 37
Ne sírjatok, repüljetek! (Élet és Irodalom, 1979) 38
A Mezey-dosszié (Első közlés, 2026) 47

Nagyvilág – Európa én (is) vagyok! 61
„Én is voltam jávorfácska” (Pest Megyei Hírlap, 1980) 62
Európa én (is) vagyok! (Korunk, 1992) 65
London, színház (Korunk, 1992) 71
Egyiptom last minute (Népszabadság, 2011) 74
Az utolsó Maas (Magyar Hang, 2025) 79
Csíki fasor a Khao San utcában (Korunk, 2002) 87

Erdély, Gyimesek, Sinaia – A húsvéti bárány 93
Györgyfalvi negyed (Élet és Irodalom, 1990) 94
Gyimesben jártam (Gyimesi lapok, 1990) 97
Egy szál gyertya a birkózófejűekért (Mérték, 1991) 99
A húsvéti bárány (Esti Hírlap, 1997) 104

Suomi – Finn napló, a háború árnyékában 109
Merre úsznak a sügérek? 110
Takarítónő – északi fényben 115
Helsinki, a felnőtt város 121
Mandarinszüret télvíz idején 127
Gyaloglás északi lendülettel 133
Ezer zeneszerző országa (Magyar Hang, 2022–25) 139

Zene – A karmesterség:
a muzsika megdicsőülése 147
Életre kelteni a zeneszerző üzenetét
(Parlando, 2025) 148
„Egynek lenni a hangszerek között"
(Parlando, 2026) 154

Carissimi – Hova vezet a csillag? 167
A Carissimi-ember 168
Két finn tánc 170
Kis-Kati boldogsága 172

Wurdits Misi iskolája 175
Messzi történet 177
Hova vezet a csillag? (Carissimi, 2015–2025) 179

Stabat Mater – „Áll a fájdalomnak Anyja…” 183
Stabat Mater dolorosa (Első közlés, 2026) 184
A Maas-lányok öröksége 187
Voltam… 189

Köszönet 191
A világ, fekete-fehérben 191
Köszönet 193

Mostanában nyomdáról álmodom…

Álmodhatnék persze szerkesztőségről is. Nem is az egykori Népszabadság-székházról, ahova talán évek múltán, már „igazi" újságíróként is csak óvatoskodva léptem be. Hanem arról a Somogyi Béla utcában megbúvó redakcióról, s arról a csikorogva nyíló nehéz fakapuról, ami az épület hátsó fertályában eldugott irodákhoz vezetett. Szedhetném, mint egykoron, kettesével a lépcsőket – így versenyezve a veretes vasmunkából készült, ráérős öreg lifttel –, föl, egészen a negyedik emeletig. Ahonnan aztán még egy lépcsősor vitt tovább az akkori sportnapilap, a Népsport „technikai sportok" rovatának birodalmába.

Mégis, mostanában nyomdáról álmodom. Álmomban bizonyára „menő" újságíró vagyok, s már kivívtam a jogot a főbejárat használatára. Ha innen közelítem meg a Pest Megyei Hírlap szerkesztőségét, akkor a páternoszterből kilépve nincs más út tovább, mint a nyomdán át. Nem először járhatok erre, mert már nem összeránduló gyomorral nyitom meg az ajtót, s nem zakatol bennem a figyelmeztetés: oroszlánbarlangba lépsz be! Hogy a féltésnek még nagyobb súlya legyen: magam is nemegyszer láttam neves kolléganőket könnyes szemmel kirohanni a szedőteremből…

A kora délután csöndes, békésen átsétálhatok a még álló szedőgépek, egyelőre üres fémasztalok között. Az első műszak ráérősen még csak az előkészítő munkálatokat végzi, ügyet sem vetnek a termen átsietőre. Négy óra tájt kezd zakatolni a műhely, hatkor pedig már teljes lendülettel dolgozik a nyomda. A hely zenéje egy teljes zenekar hangolását idézi

a nagy fellépés előtt: a szedőgépek alapzaja a mélyvonósok tremolóját, a le-lekoppanó kiszedett fémsor a fúvósokat, az asztalokra dobott tepsik – a születő lap fémkereteinek – hangzása az üstdobok csattanását. Karmester több is akad itt: a műszakvezető, a mettőrnek nevezett nyomdai tördelő, a gépmester, a vezető szedő… Lassan azt is megtanulom, kinek kell előreköszönni, kivel illik néhány szót váltani, s kinek elég csupán odainteni. Az utóbbi a gyakori, mert a nyomdai munkazaj kakofóniájában másképp, mint üvöltve, úgysem értenénk egymást.

Az otthonosságomnak ebben az ízig-vérig férfivilágban – még álmomban is – egy kemény év próbája az ára. Az első a méricskélés: ki ez a nő? Meddig bírja, ha nem köszönnek neki vissza? A második a megméretés: megbírkózik-e a feladattal segítségük nélkül is? Bevallja-e, ha nem tud valamit? Mer-e kérdezni? A harmadik a gonosz ugratások végtelen sora: észreveszi-e egyáltalán, hogy viccelnek vele? Veszi-e a lapot? Elég bátor-e ahhoz, hogy visszaszóljon?

A lap tervezője, Roóz Péter – együtt állunk a fémkeretekbe tördelt oldalak fölött – nem segít. Tudja, hogy ezen a próbán kinek-kinek magának kell keresztülverekednie magát. Régi sajtócsalád az övé: nagyapja, Roóz Rezső az első világháború előtti Magyar Hírlap felelős szerkesztője. Ő maga pedig, mintha csak állandó ünnepre jönne, örökké patyolatfehér ingben, nyakkendőben és jólszabott, úri zakóban áll a festékes asztalnál. A nyomdászokkal is, velem is magázódik. Az első közös lapzártánk után azt mondja: mostantól tegeződhetünk, igyuk meg a pertut! S merthogy ő nem iszik alkoholt, elővesz

egy rágógumit. Azzal koccintunk. Akkor születik meg az életre szóló barátságunk.

Egy év telik el, amikor már dudorászva megyek át a műszakon. Kinek-kinek csak intek, zrikálásra zrikálással felelek, s az éjszakába nyúló ügyeletet – a „slussz", tehát a lapkészítés utolsó fázisának idejét is – lelki békével tudom átdolgozni a szedőteremben. Már nem zavar, hogy a kezemről lemoshatatlan a feketeség, hogy álmomban – máig! – is érzem a nyomdafesték szagát, s hogy a szedőgépek órákon át hallgatott zakatolása hajnalig a fülemben zenél.

A bennem sokáig összemosódó arcok lassan egyéniséget kapnak. Már nemcsak a másik feladatát, beosztását, rangját ismerem a szigorú nyomdai hierarchiában, de tudom, ki nősül, ki válik, kinek a gyereke beteg. Már nem csupán én megyek „le" hozzájuk, ők jönnek „föl" hozzám. A nevemre szólóan küldik a javítandó oldalt, figyelmeztetnek egy-egy bántó hibára, megdicsérik az ügyesebbre sikerült címadásomat. Az első ÉS-riportom levonata az ajtóm kilincsére tűzve vár rám, szó nélküli üzenet a nyomdától: ez már valami!… A sérült sportoló gyerekekről szóló cikkem után a szedő hív: köszöni, szép dolgozat. Mintha csak az ő beteg fiáról írtam volna. Maga a nagytekintélyű tördelő szól föl a házi vonalon: ügyes ez a jegyzet, *keretben, kurzívval, iniciáléval hozzuk*. A cikk másnap az oldal főhelyén keretbe foglalva, dőlten szedve (kurzív), díszes, kiemelkedő kezdőbetűkkel (iniciálé) jelenik meg. Egy este aztán, a slussz teljes őrületében, Jani úr, a műszak vezetője átordít nekem a hangzavar fölött: *Lapzárta után várjon meg bennünket! Eljöhet velünk egy sörre a Vén Diófába.*

Mostanában, ha a nyomdáról álmodom, akkor erről a nyomdászaimmal megivott első sörről álmodom. Ez az egyhúzásra lehajtott legelső korsó ital, ott, az Akácfa utca sarkán a söntésben, ez az én újságírói Baumgartner-díjam.

Tisztelgés

Ez az írás lehetne Előszó, vagy Bevezető, de akár Magyarázat is. Csakhogy szükséges-e egy majd ötven évnyi újságírói pályafutás összegzéséről bármi mást mondani, minthogy a szerző – miért, miért nem, és miért pont most? – idejét érezte a mérlegkészítésnek? Az Olvasó majd eldönti, megvan-e a keresett egyensúly.

A választott cím már mélyebb értelmezést kíván. Hiszen e sorok írójának *annyi minden* és *annyi mindenki* előtt kell tisztelettel adóznia! A *Sorsnak*, ami egy kilenc éves kislánnyal kimondatta az elhatározást: sportújságíró akar lenni! (Lett.) A *lehetőségnek*, hogy már kezdőként a rangos irodalmi hetilapba álmodhatta írásait. (Megjelentek.) A *hűségnek*, amivel a negyedszázados idegenvezetői kalandozásai alatt is visszavágyott az íráshoz. (Visszatért.)

A minden után a „mindenki”, aki a maga módján megalapozta, javította, csiszolta, fejlesztette, irányította, segítette a szerző készségeit: tanárok, barátok, kollégák, főnökök, riportalanyok, olvasók, kritikusok… A kötet nyitó írásában a nyomdászokról szóltam. Most az olvasószerkesztőkön a sor. Az újságcsinálásnak azon csöndes napszámosai előtt tisztelgek, akikről az olvasók általában keveset tudnak. Néha-néha

ugyan írnak is, de nevük jobbára csak a lap kötelezően megadandó apróbetűs adatai között, az impresszumban szerepel. Valamikor a szerkesztőség messzi zugában húzták meg magukat, talán mert a redakció zajától távol tudtak a legbékésebben dolgozni. Legtöbben mogorva, nehezen megközelíthető embernek tartották őket.

Katona Éváról például Váncsa István egyenesen azt állította: egy zupás őrmester hozzá képest szelíd leányka… A neves publicista persze túlzott, de tény, hogy az Élet és Irodalom Széchenyi utcai folyosóján mindenki remegő térdekkel várt a sorára. Előttem Moldova György író, mögöttem Pünkösti Árpád, a Népszabadság szociográfikus érzékenységű zsurnalisztája. Köztük jómagam, az első dolgozatát szorongató, megszeppent kezdő. Az És olvasószerkesztője, a legendás hátsó-oldalas riportrovat gondozója Gobbi Hildára emlékeztető jelenség volt: állandó nadrág, férfias kockásing, mezítlábas (értsd: filter nélküli) cigarettától barna ujjak, füstedzette kemény hang.

A beszólítás, a köszönés még mindig katonásnak hatott, de a gesztus, amivel maga mellé ültetett, s a mozdulat, ahogy a kézirat fölé hajolt, már egy közös világba emelt bennünket. Mint két kíváncsi diák, úgy szálaztuk végig a dolgozat vitatott mondatait. Együtt keresve azt, hogy a szerző megálmodott mondandójához melyik kifejezés visz közelebb. Másfél-két órát is eltartott az aprólékos munka, ami aztán mindig Katona Éva kérdéseivel ért véget: Látja? Érti? Elfogadja?… Láttam. Értettem. Elfogadtam. „*Az a baj* – mondta egy alkalommal –, *hogy túl jól ír. És túl gyorsan. Több munkát kell belefektetnie az írásba.*” Majd ötven év után is, ha valamit – és nem

csak az írást – túl gyorsan, túl könnyedén teljesítek, ott zakatol bennem az egykori figyelmeztetés: több munkát!

Ma is Katona Éva néhai szerkesztői magatartását vélem felfedezni az általam tisztelt valamennyi olvasószerkesztő, korrektor munkájában. A Népsportos Antal Zoltán pontosságában, Nádasi Tibornak (Pajtás) a szerzői akaratot kutató gondolkodásában, az Újbudánál dolgozó Trencsényi Imre törekvésében a legmegfelelőbb kifejezés megtalálására, R. Székely Magda (Fekete Sas Kiadó) kitartó szövegtisztító igyekezetében, valamint korrektoraim: Rorhmann Katalin (Pajtás), illetve a könyveimet gondozó Falk Nóra, Dunai Csilla és Karaszi Katalin aprólékos türelmű munkájában is.

Az, hogy ma már elmondhatom: újságíró lettem, bizonyára rajtam is múlott. Ám hogy időnként úgy érezhettem, hogy még látó, értő, elfogadó szerkesztő is vált belőlem, azt nekik köszönhetem.

„Kicsi országom…”

Krisztus könnye

Csepel – kikötő

A Kikötő veszélyes üzem, táblák is hirdetik mindenfelé. Tábla híján is pillanatonként kaphat az ember figyelmeztetést. Orrunk előtt, hátunk mögött vasúti szerelvények húznak át. A jobbára idős kocsikísérők ördögi ügyességgel ugrálnak a vagonok között. A bekötőúton kamionok forgolódnak, fejünk fölött néha átleng egy-egy daru horga. – Sok a baleset? – kérdezem Romhányi Lászlótól, a MAHART-kikötő üzemvezetőjétől.

– Ritka. Néhány apróbb dolog persze naponta előfordul, kézsérülés, például, rossz fogáskor. De ez inkább gyakorlatlanságból ered. Van munkavédelmi felelősünk, vannak jelentéseink. Egyébként meg úgy vagyunk, mint másutt. Vagy betartjuk szó szerint a törvény betűjét, és akkor nem dolgozhatunk, vagy szemet hunyunk, behúzzuk a nyakunkat, és reménykedünk: nem történik nagy baj.

Csepelen, a kikötőben egyetlen nagy balesetre emlékeznek. Egy Fábián nevű munkás fordult föl, darustól. Olyan erővel rántotta meg a rakományt, hogy kiszakadt az ellensúly. Lángvágóval kellett kivágni a férfit a kabinból. Érett a tragédia, mondják a kikötőiek, a gyerek világ életében *brahis* volt. Úgy emelte ki az árut, hogy közben már fordult. Ez egyszer a szokottnál is nagyobb lendületet vett.

* * *

Létrafokokat szedve megyünk a fellegekbe. Föntről látszik igazán, milyen hatalmas is a híddaru. Társával angyalként őrködik a kikötő fölött. Mellettük eltörpül a lebontásra ítélt kis-

híd, meg a zsiráfforma portáldaru. A két hatalmas vasalkotmány a kikötő legdrágább masinája. Szidják is az itteniek, mint a bokrot: az okosok odafenn megint nem tudták, mit csinálnak! Félmegoldás a két szerkezet: horga van, de nincs rajta markoló. Kijut a víz fölé, de a második uszályt már nem éri be. Ráadásul többször rossz, mint jó. Ennyi pénzért, állítják, már megbízható darut is lehetett volna vásárolni.

Rácz Aladár darukezelő meglehetősen kényelmetlenül ül a híddaru fülkéjében. Harmincfokos szögben dől előre, így ül napi tíz-tizenkét órán át. – Nem ülhetne egyenes derékkal? – De. Csak akkor nem tudnék dolgozni.

Előredőlünk mi is, ebből a derékfájdító pozícióból látni csak az alant folyó munkát. A vasköteg belsejébe bújva egy munkás kidugja a sodronykötél végét. Másik kettő beakasztja a horgot. Közben lentről fölkiabálnak a tennivaló után, a darus meg föntől ordítva üzen lefelé. A daru testén megszaladó szélben üvöltésük suttogássá erőtlenedik. Egyetlen karmozdulat, a daru végigfut a sínpályán. A rakomány, tizenkét tonna fém, nagy robajjal ér földet a vagon túloldalán.

– Daru nélkül hány ember kellene ennyi vas megemeléséhez?

– Nem három, hanem tíz. És nem húsz perc alatt végeznénk, mint most, hanem egy hét alatt.

Gyerekember kapaszkodik föl a vagon oldalán. Kannából tölt, a víz meg-megcsurran, ahogy átnyújtja a rakodóknak. – Kisegítő a fiú – mondja a darus. – Dokkmunkás lesz. Az egyetlen fiatal, akit két hónap alatt a kikötőben láttam.

* * *

Jó tanáccsal dugig a tarisznyám. Vannak, akik sajnálkoznak, mások bátorítanak: forradalmi időszakban lépem át a csepeli kikötő küszöbét. Résztvevők, buzdítók egyként azt ajánlják: ha a MAHART meg a kikötő kapcsolatáról bármit is meg akarok tudni, keressem Szelvényi Imrét. A kevesek közé tartozik, azok közé, akiknek, bár fölvitte az Isten a dolgát, nem felejtették el, honnan jöttek. A MAHART forgalomszervezési osztályvezető-helyettese – egykor maga is kikötői munkás – a szóbeszédben is tájékozott.

– Halljam a panaszokat! Háttérbe szorult a kikötő. Nem ezt érdemlik a vállalattól. Meg a sértett büszkeségük. Igaz?!

Bólintok. Igen, ilyesmit hallottam.

– Annyi igazság van a dologban, hogy a tavalyi átszervezéssel változott a kikötő kapcsolatrendszere. De ez mit sem módosított a kikötői munkán. Egyszerű ez, mint a pofon: amióta világ a világ, a kikötőben ki kell pakolni, meg be kell pakolni.

– Ezt a dolgozók is tudják. A helyzetük rosszabbodása miatt panaszkodnak.

– Nem lett rosszabb, igaz, nem is javult. Tovább kellene fejleszteni a kikötőt. Nyugaton például már ismeretlen a zsákolás. Itt is gépekre volna szükség, meg arra, hogy értékén fizessük meg a rakodómunkást.

– Ha lesz, aki rakodjon.

– Rakodómukás mindig lesz egy kikötőben. Szerencsére vannak embereink, akik hozzánőttek a vállalathoz. Kölcsönös a kiszolgáltatottságunk. A vállalat nem egykönnyen kap embert, s mondja meg, vízi ember hova menjen? A mi tudá-

sunk nem átváltható. Aki meggondolja magát, legföljebb sétahajózhat, marad neki a Kuka meg a Hapci. A magunkfajta akkor inkább marad, és teszi a dolgát.

* * *

– Madárkáim! Még ez a két fuvar, aztán mehettek anyuhoz!

A Zagyva kormányosa elhúzza a száját:

– Ezeknek sincs sok eszük. Két forduló, az legalább egy óra. Na fiúk, ma is túlórázunk!

Az uszályokért a kikötőből a Nagy-Dunára jár a két, jobb napokat látott gőzös: a Zagyva és a Sajó. Harminc kilométeres sebességgel megyünk kifelé, a nyílt vízen felvesszük a megrakott uszályt, csorgunk visszafelé. A Zagyva legénysége napjában hússzor teszi meg ezt az utat.

– Nem fárasztó ez az egyhangúság?

A gépész már a harmadik cigarettára gyújt rá a sarokban.

– Aki egyszer járt a nagy vizen, az itt megdöglik az unalomtól.

– Meg lehet ezt is szokni – mondja a kormányos, Varga Ferenc békülékenyebben.

– Jól fizetnek?

– Hol jó a kereset? Ami megfizethetetlen: az ember itthon van. Hét évig hajóztam a tengeren, nem kívánom senkinek azt az életet.

A Zagyva ügyesen a part mellé igazgatja az uszályt, az igyekezetbe beleizzadnak a legények. A parti kormányos, némi szesz hatása alatt, a fejünk fölött kaszál egy dereglyével.

– De jó dolgotok van, az anyátokat! – üvölt föl a kormányos. – Ha én egyszer idegbajos leszek, eljövök parti kormányosnak!

Fordulunk a Kőszegért. Méla uszály, tele búzával. Motoros hajó, bejöhetne a maga erejéből is az öbölbe. – Nem jön be – szögezi le a kormányos. – Megtehetik, nagyurak!

Tolja-vonja a Zagyva a Kőszeget, a legénység pajzán tréfákat ereszt meg felénk a rakomány mellől. A kormányos a feje búbjáig elvörösödik: – Addig szórakoznak, míg fölkenődünk a falra.

– Megtörtént már?

– Nem is egyszer. Elég egy rossz mozdulat. Vagy erősebb szél. Az ember meg hiába mondja, hogy ilyen időben nem lehet. Csak még ezt az egy fordulót, rinyálnak a telefonbohócok. Ha nem remeg az ember ina, akkor nem történik baj.

– Madárkáim! Még egy forduló?! – a diszpécser hangján a rádión át is érezni: ezúttal tréfál.

* * *

A kamionos köp egyet: – Inkább éhen halnék, de én ezt nem csinálnám. Fiatal ember, jó szabású ingben. Csak a porral belepett izzadságfolt a hátán mutatja: messziről érkezett. Rijekából jött néhány száz zsák kávébabbal. Este fékpofát ellenőriztet, éjjelre hazahajt Martfűre. A felesége mellé bújik, míg a cipőrakomány fölkerül a kocsira. Reggel meg indul tovább Angliába. Most várakozik, várakozás közben föl-alá sétál. Közben a rakodókat szórakoztatja.

– Itt még istenes! Rijekában észre sem veszik az embert. Vagy éppen más dolguk van, meg kell inni egy üveg Napó-